

Jáství a identita

Když mluvíme (a uvažujeme) o lidské identitě, nemáme tím na mysli to, že se člověk nemění, ale že v průběhu času zůstává ‚sám sebou‘, tj. zůstává ‚sobě‘ věrný, a myslíme tím hlavně, že nemění své zásady, jimiž se řídí. Tím ovšem zůstává nevyjasněno, co to vlastně znamená, že zůstává ‚sám sebou‘. Co to vlastně znamená, zůstávat sám sebou? Co to znamená, že i když nezůstává věren svým zásadám, je to vždycky ‚on‘, tj. vždycky platí, že o sobě může říci ‚já‘? A že to může říci každý, bez ohledu na osobní zásady, na osobní ‚integritu‘? Samozřejmě každá ‚já‘ znamená v jistém jakoby slabším smyslu integritu, ale nikoli integritu chování a jednání. Ale vždycky to je integrita, neboť se o něm může říci ‚on‘, tak jako on sám o sobě může říci ‚já‘. Co vlastně umožňuje či dokonce garantuje to, že to je vždycky ‚on‘ a že o sobě může mluvit jako ‚já‘, když mluví v první osobě? A jak je možné, že tak o ‚sobě‘ může mluvit každý, ať už se chová nebo jedná jakkoli? Tato otázka má velkou důležitost v několika směrech, např. při zdůvodňování odpovědnosti určitého jedince za to, co udělal (nebo naopak neudělal, ač ‚měl‘). Když posuzujeme míru odpovědnosti v určitém případě, je primárně důležité najít konkrétní ‚já‘ jako původce toho, co udělal (nebo neudělal) zač je odpověden. Nikdy nelze najít dostatečné vysvětlení nebo dokonce omluvu v okolnostech, a to ani ve vlastnostech příslušného ‚já‘ jako subjektu. Zvláštním problémem je také otázka, proč takto mluvíme obvykle jen o člověku (o lidech), nikoli o jiných živých bytostech, ačkoliv jinak jim ‚identitu‘ neupíráme. Přesto si nepřipouštíme, že také ony alespoň v některých případech se jakési ‚jáství‘ zdají vykazovat nebo naznačovat. Máme za to, že o ‚já‘ nemůžeme mluvit ani uvažovat třeba u psa, kočky nebo u jiných domácích zvířat, vše se zdá naznačovat, že tomu, aby nějaký subjekt mohl o sobě říci ‚já‘, je nutným předpokladem schopnost reflexe. Ale co s lidmi, kteří ještě reflexe nebyli v minulosti schopni (nebo dokonce ještě ani dnes nejsou)?

(Praha, 190329-1.)